

Dar 2021 metais Lietuvos Respublikos Seimo nariai pateikė Alkoholio kontrolės įstatymo pataisas, kuriomis siūloma suteikti teisę gaminti naminę degtinę ir kitus alkoholinius gėrimus net iki 65 laipsnių stiprumo ūkininkams, kurių ūkis įregistruotas Ūkininkų ūkių registre, kurie teikia kaimo turizmo paslaugas ir Žemės ūkio ministerijos (ŽŪM) nustatyta tvarka yra sertifikuoti kaip tradiciniai amatininkai. Tačiau ŽŪM, rengianti Vyriausybės išvadą dėl šio projekto, siekia sudaryti išskirtines sąlygas vienai grupei. Nėra numatyta praktiškai jokių kontrolės priemonių, be to, ūkininkai taptų privilegijuoti, automatiškai suteikiant jiems mažmeninės prekybos licenciją. Tokiame siūlyme pasigendama elementarios logikos.

Visų pirma, svarbu prisiminti, kad dar praėjusių metų sausio mėnesį buvo atmesti siūlomi Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai, kurie tikrai nebūtų atnešę revoliucijos – greičiau menki ir paprasti patikslinimai, kurie būtų leidę išvengti daug absurdiškų situacijų, kurios kartojasi nuo pat 2017 metų alkoholinių gėrimų prekybos ir informacijos sklaidos klausimais. Tačiau įstatymo pakeitimo siūlymai galiausiai buvo atmesti.

Taip pat, dar praėjusį mėnesį kai kurių politikų buvo siūloma ant alkoholio butelių klijuoti ligomis gąsdinančius vaizdus ir taip vartotojus atgrasyti nuo alkoholinių gėrimų vartojimo.

Vis dėlto, dėl kažkokios priežasties dabar norima parodyti, kad naminės degtinės gamyba ir pardavimai regionuose, kurie neaišku kaip būtų kontroliuojami, yra itin inovatyvus bei šiuo, visiems nelengvu metu, reikalingas sprendimas. Atrodo, kad viena ranka valstybė viską draudžia, o kita – leidžia. Arba tiesiog vieni yra geresni bei lygesni už kitus.

Nesukontroliuojami kiekiai

Vyriausybės išvados projekte siūloma visiems ūkininkams, kurių ūkis yra įregistruotas LR ūkininkų ūkių registre ir užsiimančius kaimo turizmo veikla bei tiems, kurie ŽŪM nustatyta tvarka yra sertifikuoti kaip tradiciniai amatininkai, suteikti teisę gaminti, laikyti ir parduoti alkoholinius gėrimus savo ūkyje arba jam priklausančiose patalpose, kurių etilo alkoholio koncentracija neviršija 65 proc. ir per kalendorinius metus būtų pagaminama ne daugiau nei 1 tūkst. litrų alkoholinių gėrimų.

Kyla abejonių, kaip bus sukontroliuojama, kiek – vieną, du ar dešimt tūkstančių litrų – bus pagaminama ir parduodama. Taip pat neaišku, kaip bus vykdoma apskaita, jog visas kiekis buvo parduotas legaliai. Tokios įstatymo pataisos, kokios yra šiuo metu siūlomos, tik padidintų alkoholinių gėrimų prieinamumą bei vartojimą, kas neatitinka dabar nustatytų Alkoholio kontrolės įstatymo tikslų – mažinti prieinamumą ir gyventojų vartojimą.

Lietuvos alkoholinių gėrimų gamintojų ir importuotojų asociacija (LAGGIA) mano, jog ŽŪM parengtame Vyriausybės išvados projekte trūksta elementarios logikos bei aiškumo ir galiausiai jis prieštarauja pačios Vyriausybės pozicijai šiuo metu negrįžti prie Alkoholio kontrolės nuostatų švelninimo. Papildoma galimybė išskirtiniams fiziniams asmenims laisvai gaminti alkoholinius gėrimus būtų nesukontroliuojama ir realiai nevaldoma. Tai suteiks galimybę klestėti šešėliui, neaiškios kokybės bei kilmės gėrimams, kurie itin žalingi sveikatai, o taip pat iškreips visą alkoholinių gėrimų rinką Lietuvoje.

Neaiškus savivaldybių atstovų vaidmuo

Ūkininkai pagamintus naminius alkoholinius gėrimus galėtų parduoti vartojimui savo kaimo turizmo sodyboje arba joje esančiose patalpose. Tai reiškia, kad bet kokiame žemės plote, kuris yra įregistruotas kaip kaimo turizmo sodyba ir ten yra bent kokia patalpa – būtų galima laisva prekyba ne tik silpnaisiais, bet ir itin stipriais alkoholiniais gėrimais.

ŽŪM nepaaiškina, kaip būtų užtikrinta tinkama alkoholinių gėrimų prekybos kontrolė – vis dėlto svarbu prisiminti, kad šiuo metu Alkoholio kontrolės įstatyme yra aiškūs ribojimai tiek laiko, tiek amžiaus bei reklamos ir visuomenės informavimo apie alkoholinius gėrimus klausimais, tačiau visi kontrolės mechanizmai pritaikyti juridiniams, o ne fiziniams asmenims ar vienai asmenų grupei – ūkininkams.

Nors būtent regioninių savivaldybių teritorijose esančiose ūkių patalpose būtų prekiaujama alkoholiniais gėrimais ir savivaldybių atstovai turėtų prisiimti su šiuo sprendimu atsirandančias socialines bei kitas rizikas, pasitarimų su suinteresuotomis pusėmis metu paaiškėjo, jog apie jų vaidmenį ir kitas veiklos sąlygas su Lietuvos savivaldybių asociacija ar atskiromis savivaldybėmis net nebuvo diskutuojama.

Išskirtinės sąlygos vienai grupei

Dar vienas nerimą keliantis aspektas ŽŪM parengtame Vyriausybės išvados projekte – siūlymas ūkininkams automatiškai suteikti ir mažmeninės prekybos licenciją alkoholiniams produktams. Toks siūlymas prieštarauja pagrindiniams Alkoholio kontrolės įstatymo tikslams ir iki šiol vykdytai politikai verslo atžvilgiu.

Visiškai neaišku, kodėl tam tikriems ūkio subjektams būtų sudaromos išskirtinės sąlygos – ūkininkams, gaminantiems stipriuosius alkoholinius gėrimus, iškart, be jokių papildomų procedūrų ir įprastinių kontrolės reikalavimų išpildymo, būtų suteikta mažmeninės prekybos licencija.

Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą subjektai, gaminantys alkoholinius gėrimus, automatiškai gauna didmeninės prekybos licenciją, tačiau, norint gauti ir mažmeninės, yra numatyti atskiri reikalavimai bei procedūros, kurios itin svarbios griežtai reguliuojamo sektoriaus kontrolei.

Taigi, Žemės ūkio ministerijos siūlymas sukuria išskirtines sąlygas vienai grupei. Neabejoju, kad reguliavimas turėtų būti vienodas ir galioti absoliučiai visiems, kurie gamina alkoholinius gėrimus, nepaisant jų dydžio ar gaminamų alkoholinių gėrimų apimties. Ir dabar nėra jokio ribojimo ūkininkams steigti juridinius asmenis, atitikti kontrolės reikalavimus ir užsiimti tokia veikla. Nėra aišku, kam reikalingos tokios išskirtinės sąlygos.

Šešėlinė rinka

Galiausiai, visiškai nėra aptariama ir vertinama šešėlinė rinka, kuri labiausiai egzistuoja būtent stipriojo alkoholio kategorijoje. Tai susiję ne tik su kontrabandiniais gėrimais, bet ir su nelegaliai Lietuvoje pagamintais alkoholiniais gėrimais. Per 2020 metus Lietuvos policija dėl su tuo susijusių pažeidimų skyrė 138 baudas.

Nėra aišku, kiek iš šių žmonių buvo ūkininkai, tačiau nutarimo projektu siūlomas reguliavimas galėtų sudaryti itin lengvas sąlygas prisidengti ūkininko privilegijomis legalizuojant šiuo metu nelegalią veiklą.

Juolab, kad leidžiamas kiekis būtų 1 tūkst. litrų per kalendorinius metus, o tai komerciškai nėra naudinga verslui. Tačiau, nenumatant kontrolės priemonių ir netaikant reikalavimų apskaitai, neaišku, kaip būtų užtikrinama, jog realiai pagaminamas kiekis siektų būtent oficialią leistiną ribą, o ne 3, 5 ar 10 tūkst. litrų per metus. Nutarime nėra aptariama, kokios institucijos ir kokiais būdais turėtų užtikrinti to kontrolę.

Dar vienas svarbus aspektas – ūkininkams siūloma taikyti administracinę atsakomybę, tačiau pagal dabar galiojančius Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimus bendrovėms, turinčioms licenciją gaminti alkoholinius gėrimus, už tam tikrus įstatymų pažeidimus yra taikoma baudžiamoji atsakomybė. Tokiu siūlymu būtų sukurtos palankios sąlygos be kontrolės vykdyti veiklą, o už galimus pažeidimus atsipirkti tik administracine atsakomybe ir toliau tokią veiklą vykdyti.

Norisi matyti lygias verslo sąlygas

LAGGIA visuomet palaiko smulkiuosius, vietinius šalies gamintojus bei jų gaminamus tradicinius produktus, tačiau norisi matyti vienodas veikimui sąlygas visiems viename

sektoriuje veikiantiems subjektams. Pabrėžiame, kad alkoholio gėrimų rinka yra itin griežtai reguliuojama bei kontroliuojama ir tai itin svarbu siekiant užtikrinti visuomenės saugumą. Deja, bet nėra aišku, kaip, priėmus tokius ŽŪM siūlymus, būtų užtikrinama gamybos bei prekybos kontrolė, kaip būtų laikomasi reikalavimų amžiaus reguliavimo klausimu, šėšelio mažinimu ir kitais aktualiais bei itin jautriais visuomenei bei legaliai veikiančiam verslui klausimais.

Mantas Zakarka, Lietuvos alkoholinių gėrimų gamintojų ir importuotojų asociacijos (LAGGIA) vadovas, lobistas

